

csak a legyőzöttek országait csonkította meg és darabolta fel, hanem gazdaságilag magával rántotta a győzteseket is. A hitelorganizációnak csődje megmutatta, hogy egész gazdasági életünk tulajdonképpen a bizalomra van felépítve s ha ez elvész, megdőlt az egész fikció, melyet reá építettek. Lenin nem ok nélkül állapította meg, hogy a bankjegyek nagy tömegben való nyomása és a mindennek értékmerőjét alkotó pénznek az elértéktelenedése a legbiztosabb útja a társadalmi rend felbomlásztásának. A háborúnál is biztosabban bomlasztja meg a termelés rendjét, a közlekedés és közéletmezés szervezetét, dönti meg a társadalmi egyensúlyt és viszi bele a forradalmi gyűlölködés szellemét a társadalmi osztályba. Az éhség farkasa lappangva jár körül a milliós nagyvárosokban, ahol a sötét nyomort csak egy ablaknak az üvegtáblája választja el a csillogó gazdagságtól és jóllétől. Oroszországban megdőlt a régi rend, Németország kóstiolt kapott a spartakusok és kommunisták lázadásából, de a poli-

tikai és társadalmi földrengés még nem pihent meg. A francia forradalom kitörésétől számított negyedszázad múlva jutott Waterloónál nyugvópontra. Lehet, hogy mi is csak a dereka táján vagyunk még a történelem háborgó periodusának, melynek kilengései még nagyon soká eltarthatnak.

Az általános biztonság érzése, melyben az emberiség 1914 előtti ringatta magát, hosszú időre megszűnt. A fájdalmak és megpróbáltatások nemzedéke lett az emberiség mai generációjából, melyre még fájdalmasabb, hogy nem tudja, hogy milyen lesz utódaiak a sorsa, akik a sarkát taposják. Mintha békés és megihitt tájakról valami kényszerítő erő jeges fergegre, vagy számumtól szántott sivatagra fordította volna az emberiség tekintetét. Akárcsak Belaszár lakomáján, a kárpiton tüzbetűkkel olyan kérdések jelentek meg, melyekről az anyagi fejlődés lázában élő emberiségnek legnagyobb része megfeledezett. Vajon a jövő minő feleletet fog adni ezekre a kérdésekre?

A szegedi kereskedelmi és iparkamara évi jelentése.

Szeged, augusztus 2. (Saját tudósítónktól.) A szegedi kereskedelmi és iparkamara most tette közzé az 1923. évről szóló összefoglaló jelentését. Az ilyen évi jelentésekkel a dolog természetéből folyólag mindig vele jár, hogy nélkülözik a napi aktualitást, mégis, ha jól vannak csoportosítva, mintegy tükörképét nyújtják kerületük közgazdasági viszonyainak, egyben pedig sok becses adatot és utmutatást tartalmaznak a jövő számára.

A szegedi kamara jelentése, amelyet Tonelli Sándor dr. főtitkár állított össze, négy részre tagozódik. Az első rész az 1923. év általános közgazdasági helyzetét ismerteti, a második rész a kamara tevékenységével foglalkozik, a harmadik a kerület speciális közgazdasági viszonyait tárja fel, a negyedik pedig a személyi ügyekről számol be. A beszámoló így általános jellegűvé szélesedik ki és bizonyos vonatkozásokban képet nyújt az elmúlt esztendő egész közgazdaságáról.

Sajnos, ez a kép nem valami örvendetes, mert a korona leromlásának, az élet megdrágulásának s az ipari és kereskedelmi viszonyok megnehezedésének a jegyében állott. A gyors leromlást legjobban mutatja, hogy a korona az év elején még 0.21 $\frac{1}{2}$ centime volt Zürichben, az év végén pedig 0.03-mal zárult; az államjegyforgalom ugyanezen idő alatt 75 millióról 900 millióra emelkedett. Az államjegyek szaporodása így tízenkétszeres volt, amellyel azonban tízenyolcszoros drágulás áll szemben. Az elmúlt év így krikus esztendeje volt a magyar közgazdaságnak, sőt társadalmi életnek is, mert a fix fizetésű osztályok lerom-

lása körülbelül a mélypontját érte el. Ezeket a jelenségeket egy céltudatos, a termelő energiákat fejlesztő közgazdasági politika lett volna hivatva ellensúlyozni, aminek jeleit azonban nem lehetett tapasztalni; ellenkezőleg a kapkodás, rendszertelenség uralkodott az egész vonalon. A javulás jeleit csak az év legvége felé lehetett tapasztalni, mikor a külföldi kölcsönre és a szandlái akció megkezdésére vonatkozó első pozitív hírek megjelentek a sajtóban.

Az ipart és kereskedelmet az egész év folyamán nyomták a háborus központok csökkenésmélekei, a közpénzeket támogató hatósági üzemek és szövetkezetek versenye, a kiviteli és behozatali engedélyek megszerzése körül jelentkező nehézségek, a Devizaközpont működése, amely a jogosult igényeket nem volt képes kielégíteni, de bénító hatással volt az egész kereskedelemre és iparra, a zökkenés-szerűen életbe léptetett új adók, vasúti és postai tarifaemelések, mindenekefelett pedig az a körülmény, hogy az új törvények és rendeletek tömegében gyakran a hatóságok sem tudtak tájékozódni és az egymásnak ellentmondó és hiányos intézkedések között nem tudtak eligazodni. A kereskedelemnek sokáig küzdeni kellett annak az elemi jognak az elismeréséért, hogy azon az áron adhassa el az árut, amelyen ismét be tudja szerezni és küzdeni kellett a képtelen hivatalos felfogás ellen, amely az uszorendelet formájában a drágulásnak egész ódiumát reá akarta áthárítani.

Az iparban különösen az anyagbeszerzés nehézségei voltak erősen érezhetők. Ezt a dolog

természetéből folyólag a nagyipar a kisiparnál erősebben érezte meg, mert az utóbbinak munkája igen sok esetben nem feldolgozó, hanem átalakító természetű és ennél fogva aránylag is kevesebb nyersanyagra van szüksége. A másik nagy nehézség a munkáskérdésben jelentkezett, mert a munkásság a növekvő drágaság mellett kénytelen volt a munkabérek emelését követelni, amit az általános pangás mellett az ipar csak nehezen bírt el. Általánosan megnyilatkozott ellenben az a törekvés, hogy a munkabérek, kivonva az örökös viták köréből, valamely automatikusan működő alapra helyeztessenek. Egy ideig a kerület különböző helyein a buza-
valutával kísérleteztek, október elején pedig a Szegedi munkaadók szövetsége életbeléptette az ugynevezett szegedi indexet, amely az egyes közszükségleti cikkek áránál azok relatív jelentőségét is figyelembe veszi. A kisiparban sajnos tapasztalható jelenség volt, hogy egyes iparosok visszaadták iparigazolványukat és mint kontárok dolgoztak tovább, hogy ezen a módon a növekvő költsérek elől meneküljenek.

Részletesen foglalkozik a jelentés a kerület két fontos mezőgazdasági terményének, a szegedi paprikának és makói hagymának az ügyével és örvendetesen említi meg a gyögy-növényüzletnek erős fejlődését. Sajnos módon azonban az egyes kereskedelmi és ipari szakmák beszámolóit általában véve kedvezőtlenek, aminek oka abban keresendő, hogy annak a középosztálynak a vásárló képessége, amely azelőtt a nyílt árusítási üzletek vevőinek zömét adta, kimerült, a készpénzkészletek pedig igen nagy részben, olyan körtökre kerültek, amelyeknek igényeik még nincsenek. Építkezés a városokban alig volt és a felmerült kényszer-építkezési tervek a városokban tervek maradtak. Sok építkezés volt ellenben a falvakban és tanyákon, ami a gazgközönség erő s megvagyonosodását bizonyítja.

Nagy helyet foglal el a jelentésben a kamara a különböző törvények és rendeletek előkészítése és életbeléptetése körül kifejtett munkássága. A múlt év november elsején lépett életbe az ipartörvény novellája, amely a képesítés megszigorításának az elvén épül fel és lényegesen megnöveli az ipartestületek hatáskörét. Ebből az alkalomból a kamara a jelentés számára egy táblázatos kimutatást állított össze a kerületébe tartozó harminckét ipartestületről. A táblázatból kidomborodó kép meglehetősen szomorú, mert azt mutatja, hogy még a városi ipartestületek nagy része is anyagi eszközök, de főleg áldozatkészség híján nincs abban a helyzetben, hogy nagyobb szabású működést tudjon kifejteni. Eppen ezért a kamara azt állapítja meg, hogy az ipartestületek reformjának minden más ipari közgazgatási intézkedést meg kell előzni. A munkásbiztosítás kérdésében a kamara az

Régi szegedi színházak.

Irta: dr. Czimer Károly.

A szabad királyi városok a régi magyar közjog szerint *peculium regium*-ot képeztek, vagyis a királynak jövedelmet hajtó jöszágai voltak. A király egyenesen földesura a régi szabad királyi városok polgárainak és hogy adóképes állapotban tarthassa őket, kénytelen jövedelmező kiváltságokat engedni nekik.

Ez magyarázza meg, hogy sorban engedi át nekik a királyi jövedelmek közül a vásártartást, a piaci vámok és helypénzek szedésének jogát a vásárhelyeken. Korcsmák, mézsárszékek, bormérések, sörfőzők, mulatóházak, sörházak, *theatrumok*, céllövőházak, táncszálak, kávéházak, fűszerboltok, gyógyszerárak, más egyéb jövedelmező alkalmatosságok állítására is ad engedélyt, mert hiszen ezek hasznának nagyrészt a kincstár feneketlen zsákjai nyelik el.

Különösen az alföldi városokra fért rá ez irányban a királyi gyámolítás, főképpen akkor, amikor a zordon turáni atyafiak: a törökök kimentek belőlük, akik az adók kigondolását művészi tökélyre vitték és tőlük még meghalni sem lehetett adó nélkül és a halottlét szűbását csupán azért tartották, hogy a keresztény ember valahogy a koporsópénz fizetése nélkül ne hagyja itt az árnyékvilágot, úgy hogy a hajdan nemes urak és gazdag patriciusok lakta „kincses városok” romjain nagy falvakat hagytak hátra az Alföldön, amiket csupa merő paraszt és pásztorember lakott. A kultúra a kezük alatt a sokoldalú városi életből a pásztorkodásra süllyedt vissza.

I.

Szeged is teljesen ki volt vetkőztetve a kultúra

gúnnyájából, midőn a törökök végképpen bucsúvették, de nyomukban járó nyugati zsebrákok: a német, olasz és francia katonatisztek, akik a császári seregben szolgáltak, a kincstári igazgatók, harmincadházak vámszedői, söházak tisztjei és mázsamesterei sem voltak sokkal különbek náluk. A városnak kellett eltartani őket és szaporítani kellett a polgárok bevételeit és vele együtt új adóalapokat.

Ebben annyira mentek, hogy még a színháznitásra is az adók szaporítása céljából adtak engedélyt, nemcsak Szegeden, hanem másutt is. Ha a tanács bérbeadta a *theatrumot* és a kir. kamara tanácsosai keveselték a bérösszeget, nem hagyták jóvá a bérletet. Az árva, nyomorgó vándorszínészek is nyeresztek.

A városoknak átengedett *matralista* (materiálista = fűszer) boltokat, *patikákat*, korcsmákat, sörházakat, mézsárszéket, kávéházakat, sörs pincéket, táncszálával egyesített *theatrumot* sokfelé a városházában helyezték el. Ha új városházákat építettek, ezeknek a városi üzleteknek tágas helyiségeket terveztek és azokért a korcsmabérlelők, *sörnevelők* (sörfőzők) és patikások jó árendát fizettek.

Nem tartozott az adomák sorába, hogyha a kis tanácsban, vagy a külső tanácsban, a *communitas* tagjai egymást becsmélő szóval illeték, a bíró a *széksértési* bírságot azonnal kiróta és egyuttal az is határozatba ment, hogy a *nyelváltás* díjából mennyit kap a város ládája és mennyit ihatnak meg a város sörházában a tanács urak. Ha ez a mai nemzetgyűlésben divatban volna, akkor a képviselő urak több időt töltenének a büfiében, mint a gyűlésteremben.

Szegeden is a nyilvános mulatságok tartására szolgáló helyiségeket a városnak 1728-ban épített *curialis* házában, vagyis városházában helyezték el. A boltok, korcsmák, mézsárszékek, *simingyiák*

(sütők kemencéi), a *gájsiccek* (perces legények) herringjei, pecsenyesütőgető lacikonyhások limbusai, rác cincárok juhvágó székei a városházában a Tisza felől a földszintet foglalták el.

A városházi korcsma-theátrumban tartották az első nyilvános színelőadásokat, de nem magyar, hanem német vándorszínészek, akik sürün keresték fel nemcsak Szegedet, hanem más magyar városokat is, ahol a várakban német katonaság és császári hivatalnokai kar tanyázt.

A karlócai békétől (1699) a pozsárováci békéig (1718) a szegedi *vérgyűjtő* állomása volt a császári ezredeknek, hadbiztosoknak, a katonai mérnöki karnak, a Maroson és Tiszán szállító császári *hajózási* hivatalnak, melynek dereglyéit gályarabok és deportáltak vontatták. A császári várparancsnokok, kamarai söházi tiszték és vámszedők házakat építettek, nyírott fasorokkal obeliszk és lant alakban növesztett fákkal és bokrokkal vették körül szétszórtan fekvő házaikat.

A betelepült vagyonos és művelt családok, német, olasz és francia iparosok és kereskedők, katonatisztek és császári hivatalnokok behozták az egész Európában, még Szentpéterváron is lábra kapott francia izlést, divatot, a hátul hasított frakkot, magyar gúnynév szerint *kancsa mentét*, elől hasított csatos cipőt, a térdig érő nadrágot, amit a magyar humor *pisztoly nadrágnak* csufolt, a „csóka-orrú” háromszögletű kalapot, a loboncos allonge-parókat, a rövid kardot, a *kutót*, a gyiklesőt.

A nők a tornyos rokkokó-frizurát, a *lipántot*, a *krezlit*, a kézelőt, a felfűjt ingvállakat, a *puffokát*, az abroncsszoknyát, a *krinólint* hordták, feszesen és kecses mozdulatokkal lejtettek végig a *palánki* nagy utcán.

(Folytatjuk.)